

LES CADETES DE MAJORQUE I LA SEVA PARTICIPACIÓ EN LA PRIMERA ETAPA DE LA PUBLICACIÓ PARÍS-BALEARES (1954-1958)

Ana Laura García Monserrat

RESUM: L'objectiu de la comunicació és donar a conèixer la participació del poble de Sóller en la primera etapa de la publicació *París-Baleares*, òrgan difusor de l'associació *Les Cadetes de Majorque*, fundada l'any 1953 a París per un grup d'emigrants i descendents de mallorquins. La col·laboració dels socis de la localitat durant aquesta etapa fou molt important, tant per la seva participació en la junta directiva com per les nombroses aportacions a la publicació. La nostra intenció és donar a conèixer tant aquesta associació com la seva publicació, font imprescindible per l'estudi de la situació dels emigrants i descendents mallorquins a França en la segona meitat del segle XX.

Sóller en els inicis de l'associació *Les Cadetes de Majorque* i la seva participació en la primera etapa de la publicació *París-Baleares* (1954-1958)

En la memòria col·lectiva s'associa al poble de Sóller amb França, on molts de sollerics emigraren des de l'últim terç del segle XIX. I fent una passejada pel poble i conversant amb les seves gents, s'aprecia que la relació amb el país veí ha estat molt estreta, ja que les seves influències es poden veure en l'arquitectura, la llengua, els noms que trobem a cases i carrers...

L'estudi de l'emigració dels sollerics a França té en els setmanaris *Sóller* i *La Voz de Sóller* dos fonts escrites excepcionals. El primer fou fundat per Joan Marquès Arbona l'any 1885 i conté molta informació sobre la vida dels residents sollerics a França. L'altra es publicà entre els anys 1924 i 1937, on les notícies i els comentaris que inclou també són molt significatives. Aquestes dues fonts escrites varen servir de base al magnífic treball d'Antoni Vicens Castanyer *Sollerics a França, Passions i Quimeres 1870-1940*. Altre llibre que fa servir aquestes fonts és el de Miquel Ferrà titulat *Sollerics arreu del Món*.

Segons paraules d'Antoni Vicens Castanyer: "Entre la història del *Sóller* i la història de l'emigració existeix a més una correspondència molt estreta. El setmanari informava de molts esdeveniments que concernien la vida pública i privada del poble. Informava de la política municipal però també de les naixences, de les defuncions o dels matrimonis i d'aquesta manera conservava viva la relació dels emigrants amb el país que havien deixat i con-

tribuïa a mantenir la cohesió entre els membres d'un col·lectiu dispers en tot l'àmbit de l'estat francès. Recíprocament, l'emigració ajudà igualment a mantenir la vida del setmanari que comptava amb subscripcions abundants i publicava habitualment cinc pàgines de publicitat. Es pot afirmar que tot això que l'època més brillant del Sóller coincidí amb el moment més florent de l'emigració".¹

Durant els anys cinquanta i seixanta, el setmanari Sóller va continuar portant notícies i cròniques als emigrants sollerics, no tan sols als residents a França, sinó també als d'altres bandes del món. Però el setmanari va iniciar una època de decadència, amb la pèrdua de subscriptors i de quota publicitària, tant que l'any 1973 fou comprat pel grup Serra, fet que el salvarà de la desaparició. Actualment és la degana de les publicacions a Mallorca.

Si en la primera meitat del segle XX, el setmanari *Sóller* i *La Voz de Sóller* són les dues publicacions a tenir en compte per a l'estudi de l'emigració de Sóller a França, en la segona meitat també tenim que fixar-nos en una altra publicació, *París-Baleares*.

La colònia emigrant mallorquina resident a França era abundant en els anys cinquanta, però molt dispersa per tot el seu territori. La reactivació de les corrents migratòries al país gal, afavorides per les noves polítiques migratòries de l'estat franquista, i l'aparició d'associacions d'emigrants espanyols en territori francès, fomentades també per la pròpia administració franquista, anima a un grup de mallorquins residents a París a formar la primera associació coneguda de mallorquins residents a França, amb el nom de *Les Cadetes de Majorque*.

El primer president de l'associació fou Pierre Colom, nascut a Sóller, i el seu primer secretari general, Jean Coll també de Sóller. Els altres membres d'aquell primer grup eren de Sóller, Palma i Muro, tots ells residents a París i a Reims.

Els *Cadets de Majorque* volien trobar la manera de reunir-ne i establir relacions entre tots els emigrants mallorquins residents a França, però sense oblidar-se de les famílies i amics que tenien a les Illes, convertint-se en un punt de trobada entre ambdues bandes. A les associacions d'emigrants d'ultramar la relació amb les illes es realitzava a través de publicacions periòdiques illenques, com l'*Ultima Hora*, l'*Almudaina*, *Sóller* o *El Felanigense*, que trobaven a les sales de lectura de les seus socials. El *Sóller* o l'*Andratx* varen servir per tenir comunicats als habitants d'aquests pobles amb els emigrants, però no eren publicacions d'associacions, si no publicacions periòdiques realitzades a les Illes.

1 VICENS CASTANYER, A.; *Sollerics a França. Passions i Quimeres. 1870-1940*. Palma de Mallorca: El tall 1993. p. 12

L'associació *Les Cadets de Majorque* no disposava d'un local social, a diferència d'altres associacions similars d'ultramar. El seu nexa d'unió fou la seva publicació periòdica, *París-Baleares*. El seu primer nombre va aparèixer a París en el gener de 1954, desapareixent el més de juny de 1998, publicat a Mallorca, amb un total de 377 nombres. La seva periodicitat va canviar al llarg de la seva història: primer mensual, quinzenal i per últim bimensual, segons la situació econòmica del col·lectiu de socis.

Aquesta associació va marcar una sèrie d'objectius molt clars en el primer nombre de la publicació *París-Baleares*:

Enfortir els llaços d'amistat entre els originaris de les Balears i els seus descendents que resideixen a França.

Donar, si és possible, ajuda i assistència als seus compatriotes en la necessitat.

Organitzar i facilitar la sortida durant les vacances als nins dels membres.

Donar a conèixer la història, la literatura, les tradicions i els llocs de la terra natal.

Organitzar reunions i cerimònies que permetin als seus membres i als seus familiars crear unes bases de solidaritat que siguin extensives per a tots els membres i tots els seus compatriotes².

La primera etapa de la publicació *París-Baleares* és dirigida per Pierre Colom (1954-1958). Solleric de naixement, el qual va prosperar com empresari a França, aconseguint una bona posició econòmica. Enamorat de la seva illa i especialment del seu poble, va presidir l'associació fins 1958, any en el qual es va deslligar de la mateixa sense motius coneguts. És l'únic president de l'associació que abandona el càrrec, ja que tots els altres moriran en el càrrec.

Més important que la figura del president en aquesta associació era la de Secretari General, ja que aquest era l'encarregat de la seva publicació, *París-Baleares*. El primer Secretari General fou Jean Coll Rullan, el qual romandrà en el càrrec des de la fundació de l'associació fins el seu òbit l'any 1962. Jean Coll Rullan va néixer a la localitat francesa de la Rochelle a l'any 1903, fill de pares sollerics. Va realitzar estudis superiors, molt inclinats a la seva passió per les lletres i les arts. Funcionari de l'administració pública francesa, va convertir-se en un dels grans impulsors de l'associació i de la publicació, en la qual trobem molts d'articles seus.

Junt al primer president i al primer secretari general, trobem la figura del tresorer. Hi hagué tres tresorers en aquesta primera etapa: Marguerite Casasnovas, Antonie Vicens i D. Gaëtan Ferrer, tot tres fills o descendents de sollerics. Així podem observar com en els primers moments de l'asso-

2 *París-Baleares*, n. 1, gener 1954.

ciació, els càrrecs directius estaven ocupats per sollerics o per descendents del poble. Aquesta tendència desapareixerà amb el canvi de president l'any 1958. D. Pierre Colom serà substituït per D. Francisco Vich, originari de s'Arracó, iniciant-se una gradual "andritxolització" tant de l'associació com de la publicació. Tant és així que des de finals de la dècada dels setanta, la publicació *París-Baleares* és coneguda més per aparèixer com premsa forana d'Andratx que per òrgan difusor de l'associació, encara que mai va perdre aquesta funció, tal i com apareix en la capçalera de la publicació fins l'últim moment.

Un dels objectius marcats per l'associació era la de donar a conèixer la història, la literatura, els costums i les tradicions de les illes entre els seus socis. Però també hi ha la intenció de convertir l'associació en un referent de "mallorquinitat" en territori francès. Un seguit d'articles firmats pel secretari general, Jean Coll Rullan, en nom de la junta directiva ens ajuden a entendre millor aquests primers moments de l'associació. J. C. Rullan demostra el seu gran interès per fer funcionar l'associació, la qual és una resposta a la seva necessitat vital de poder tenir contacte amb la gent que ha viscut un camí paral·lel al seu. La seva intenció és conèixer gent que també està residint a França però que no oblidia el seu lloc d'origen, en aquest cas Mallorca. Així des d'aquesta tribuna que és la publicació *París-Baleares* fa una al·lusió a la necessitat de configurar-se com a grup, per establir lligams d'amistat i així poder tenir un racó de la seva terra en el lloc on ara resideixen.

Els mallorquins residents a França tenen la seva identitat molt assumida. S'han integrat en territori francès però no renuncien ni a la seva terra, ni a la seva llengua ni als seus costums. Encara a mitjans dels anys cinquanta el més adient per aquest grup és relacionar-se amb mallorquins i que els seus fills es casin amb mallorquins. Però els joves ja tenen molt lluny la terra dels seus pares i sobretot els seus costums. Per això els majors veuen la necessitat de crear espais comuns per no perdre els "bons costums". La creació d'aquesta associació també respon a la necessitat de crear a França mecanismes de transmissió de la identitat dels pares als fills, la creació d'un grup. La identitat no és una essència innata dada sinó un procés social de construcció. La creació de llocs de trobada on la cultura, tant immaterial com material, sigui transmesa és essencial. Els pares senten la necessitat de transmetre als seus fills molt més eficientment la seva cultura, les seves idees, els seus sentiments i d'aquesta manera perpetuar la seva pròpia identitat. El concepte d'identitat també pressuposa l'existència dels altres, en aquest cas dels francesos, amb estils de vida, valors, costums i idees diferents. Així aquest grup cerca eines per definir-se a ells mateixos i accentuar les diferències amb els altres.

La història de la publicació *París-Baleares* és bastant llarga, quaranta i quatre anys per ser exactes. Al llarg de la seva vida, el caràcter i els con-

tinguts de les seves pàgines canvien, tant per la situació de l'època com pels interessos i les necessitats dels seus associats. En la primera etapa, la història, la cultura i les tradicions mallorquines són més importants que altres continguts, a diferència d'etapes posteriors on el fet turístic, les cròniques socials o la poesia seran molt més importants. Per aconseguir-ho contaràn amb una sèrie de col·laboradors excepcionals, molts d'ells relacionats amb el món cultural i universitari francès. D'aquests col·laboradors podem destacar a Marcel Decremps, filòleg especialitzat en la llengua i la literatura en llengua d'Oc; Enric Guiter, lingüista autor de l'obra *Atlas linguistique des Pyrénées Orientales*, especialista en temes lingüístics i acadèmics de la situació del català i de les llengües romàniques en el sud de França i professor universitari a França; Maurice Dérière, conservador del Louvre i membre de la Société Spéologique de France i col·laborador habitual de la publicació *El Iris de Ciutadella*; J. Mascaró Passarius, arqueòleg amb obres tan importants com *Corpus de Toponimia* (1952-1962), *Mapa General de Mallorca y el Inventario de los Monumentos Prehistóricos y Protohistórico*, a més d'innumerables articles en revistes.

I si aquests col·laboradors aporten a la publicació nivell científic, amb interessants articles sobre temes d'història, arqueologia i filologia, els propis socis també participen en aquesta tasca divulgadora. Les seves inquietuds culturals, els seus interessos particulars faran que participin molt activament en la publicació, amb aportacions sobre la història i la cultura de les seves localitats d'origen.

En aquest apartat, els sollerics destacaren sobre altres localitats. Una particularitat d'ells fou la creació de seccions pròpies, on diferents socis de la localitat col·laboraren amb les seves aportacions. La primera secció a destacar és *Fulles de la història*, creada per D. Miquel Castanyer Puro, el qual en un català bastant solvent comença a relatar-nos les diferents festes i costums del Port de Sóller.³ Aquesta secció tindrà continuïtat en diferents nombres de la publicació. Una altra secció serà *Rincones de Sóller*, creada per Rdo. Jerónimo Pons, en el qual s'explica la història de diferents cases i famílies del poble, com la casa de C'an Tamany⁴. Aquestes dues seccions tindran una vida relativament breu. Una secció amb vida més llarga és la titulada *Del pasado de Sóller*. En aquesta secció no hi haurà un únic col·laborador, diferents socis aportaran els seus coneixements sobre el passat de Sóller. Exemples d'aquesta secció són l'article titulat *Camino viejo de Palma*, per Juan Arbona Castaner⁵, *El ferrocarril de Sóller*, per Miguel Puig Morell⁶ i *La fabrica de cartón*, per José Bujosa Diaz⁷

3 París-Baleares, n. 3, març 1954

4 París-Baleares, n. 6, juny 1954

5 París-Baleares, n. 20, setembre 1956

6 París-Baleares, n. 35, febrer 1957

7 París-Baleares, n. 33, desembre 1957

Dins aquesta línia, el delegat de la publicació a Sóller durant la dècada dels cinquanta, G. Melià, va publicar un article juvenil aparegut en una revista escolar de D. Antoni Vicens Castanyer, titulat *Els emigrants sollerics a França*⁸. Una de les inquietuds dels socis era conèixer millor la seva pròpia història, com varen arribar els primers mallorquins a França. Paco des Racó, col·laborador arraconer, escriu una secció titulada *Los mallorquines en Francia* en la qual explica com els primers arraconers i sollerics arribaren a França pel comerç de la taronja, i així comença una relació comercial i d'establiment d'aquells primers pioners a finals del segle XIX. Altres socis també aportaran més dades sobre aquests primers mallorquins, convertint-se en una important font per conèixer millor els primers moments de l'emigració mallorquina a França i l'estreta relació del poble de Sóller amb aquesta.

Una de les seccions fixes més importants i esperades pels socis eren les de les cròniques de França i de Balears. En aquesta secció, els corresponsals dels diferents pobles de l'illa informaven dels successos més significatius del poble. Aquests corresponsals podien pertànyer o no a l'associació, realitzant la crònica de la seva localitat a més d'altres, especialment en els primers moments. Gràcies a aquesta secció, els socis residents a França es mantien informats dels esdeveniments de la seva localitat d'origen. I si el corresponsal volia, també incloïa notes de societat de la localitat, anunciant naixements, defuncions, bodes... Però el cas de Sóller i s'Arracó arriben més enllà. En les seves seccions observem clarament com es fa constant referència als emigrats, amb les seves contínues anades i tornades de França, en el seu interès per donar a conèixer al col·lectiu d'associats de la localitat les defuncions, els casaments i els naixements. Són un tipus de crònica més familiar, amb un caràcter molt més afectiu que els que es realitzen en aquells pobles on el corresponsal no manté una relació personal amb l'associació, no comparteix els objectius de la mateixa. Aquesta secció arribarà a omplir més de la meitat de la publicació, ja que l'augment de socis i de corresponsals augmentava les notícies de crònica política i social de les localitats, a més del nombre de les mateixes que apareixien. Però com ja hem senyalat, Sóller i s'Arracó mantenen sempre aquesta línia.

En el primer nombre de la publicació, en la seva secció *Chronique*⁹, Sóller ja mostra la seva implicació en el nou projecte. En una secció de tres columnes d'amples, el poble de Sóller ocupa una i mitja, diferenciant-se dels altres pobles (Palma i Muro), amb el títol *Crònica de Sóller*. Tres petits articles componen la seva aportació. En el primer, titulat *Sóller no duerme* destaca el seu caràcter d'enyorança d'un solleric resident a França envers a la seva terra. Però hi ha caràcter reivindicatiu en el seu article. Així se senyala l'esforç de tot un poble per modernitzar-se, per a convertir-se en un lloc turístic: "Pero Sóller no duerme y no se conforma con ser simplemente

8 París-Baleares, n. 23, desembre 1956 i París-Baleares, n. 25, febrer 1957.

9 París-Baleares, n. 1, gener 1954

esto: una belleza natural que tan sólo puede ofrecer, aunque ya de por sí sea mucho, lo que Dios le ha dado. No, Sóller trabaja y trabaja con firmeza para completar esta obra y constantemente salen y prosperan nuevas iniciativas. En el puerto es donde se ven con mayor claridad y continuidad estas iniciativas de los sollerenses. De pocos años a esta parte, hoteles de primera categoría, chalets modernísimos y otras instalaciones veraniegas han venido a llenar el marco de nuestro puerto. También en la ciudad y debido muy especialmente a la iniciativa privada, se ve igualmente esta febril actividad con ansia y deseos de mejorarse y ofrecer una impresión de modernidad al igual que cualquier otra capital veraniega.”¹⁰ Els altres dos articles trobem: “Se ha celebrado en Mallorca el Congreso del S.K.L.A.”¹¹, amb l’assistència de moltes personalitats relacionades amb el turisme i “La delegación de la Alliance Française prosigue su labor de divulgación de la cultura francesa en nuestra ciudad”¹². Aquestes articles estan firmats per G. Celia, corresponsal principal de la publicació a Sóller.

Les primeres notes de societat apareixen en el quart nombre. La notícia de la mort del Rdo. D. Jeronimo Pons Roca, embarcat en un transatlàntic que el duia a passa una temporada amb el seu germà a Puerto Rico i la mort de la Srta. Francisca Alcover Morell, poetessa i escriptora a molt jove edat, de la qual es considera filla il·lustre de Sóller, inauguren la secció. En aquest mateix nombre també se senyala les despeses econòmiques de l’ajuntament, la preparació del viatge a Lourdes dels parroquians i la bona acollida de la gira Europea del grup Brot de Taronger. En aquest nombre la *Cronique* ja té una fulla d’extensió, i hi ha pobles d’Artà, Binissalem, Campos, Inca, Lluçmajor, Muro, Porreres, Santanyí i Menorca, sent Sóller i Lluçmajor el mes extens en les seves cròniques.

Aquestes cròniques tenien la particularitat d’estar escrites tant en castellà com en francès, però els articles podien estar tant en castellà, català o francès. París-Baleares és un cas únic en tota Europa¹³. Els col·laboradors sollerics de la publicació empraven totes tres llengües en els seus escrits. Miguel Castanyer Puro va publicar des del març de 1956¹⁴ una novel·la seva per fascicles, *El vell i la mar*, escrita íntegrament en català. Són un seguit de narracions relacionats amb la mar, la qual té tanta relació amb el poble de Sóller, tal i com ell expressa en el pròleg de la mateixa.

La utilització de la llengua catalana en la publicació és un fet significatiu. Podem recordar que la llengua catalana va estar censurada a Espanya fins als anys seixanta¹⁵. Fins 1945 la llengua catalana va estar totalment reprimi-

10 París-Baleares, n.1, gener 1954

11 París-Baleares, n.1, gener 1954

12 París-Baleares, n.1, gener 1954

13 COMPANY, M. (Ed.) (1995) *L’associació de premsa forana de Mallorca (1978-1995). 17 anys de premsa forana*. San Joan.

14 París-Baleares, n. 26, març 1956.

15 ROSELLÓ BOVER, Pere (1998): *La literatura a Mallorca durant el franquisme (1936-*

da a les Illes, passant després per una certa etapa de condescendència, amb algunes mostres de suport a la cultura de l'illa per part dels poders públics¹⁶. Sense aquest ambient relaxat, favorable a la cultura pròpia per part de les autoritats locals, dubten que aquesta publicació hagués pogut arribar puntualment a les Illes, tal i com ho va fer. *París-Baleares* es realitzava íntegrament a França. Segurament la seva aposta per la cultura pròpia, la incorporació d'articles escrits en llengua catalana i una certa llibertat donada per la seva condició de publicació estrangera, va ajudar a divulgar la publicació entre els illencs, els quals augmentaran progressivament la seva afiliació a l'associació. Això afavorirà les relacions entre els socis francesos i les illes, ja que els nous afiliats illencs aportaran noves col·laboracions a la redacció de la publicació, afavorint l'arribada de notícies d'interès més local i notes de societat als socis francesos.

A part de les relacions que els socis podien establir entre ells o amb l'illa gràcies a la publicació *París-Baleares*, l'associació també tenia com objectiu realitzar diferents tipus d'activitats per acostar les tradicions de l'illa als socis francesos. En aquesta primera etapa, la majoria dels socis residien a la zona de París i voltants. Poc a poc l'associació s'ampliarà, arribant a tenir socis a la majoria de departaments francesos, a Algèria, a quasi totes les localitats de Mallorca, a les illes de Menorca i Eivissa, i testimonialment a Veneçuela, Senegal, E.U.A... Una de les demandes dels socis francesos era aconseguir veure espectacles típicament mallorquins. Per aquest motiu, a gener de 1954 l'associació va organitzar la primera actuació d'un grup de Ball de Bot a París, obert a tothom. Aquest primer grup fou el grup "Brot de Taronger", de Sóller¹⁷. L'actuació d'aquest grup va provocar molts de comentaris en la publicació durant els següents nombres, carregats de sentiments d'enyorança, d'emoció per la terra abandonada i pel descobriment d'aquesta tradició pels més joves, els quals podien conèixer aquesta tradició, però no l'havien observat tan magistralment fins llavors.

En el nombre 22 fan una petita història de l'agrupació Brot de Taronger, fent referència a la seva creació al març de 1952, baix el patronatge d'un bon grapat de sollerics, presidits per D. Juan Estades Albertí, mort l'any 1954. S'enumeren també els premis aconseguits durant l'any 1953 a tota l'illa de Mallorca, i la seva primera actuació a París el 28 de gener de 1954, promoguda per *Les Cadets*. Gràcies a aquesta invitació, el grup va poder efectuar una llarga *tournee* per tota Bèlgica, amb un gran èxit de públic i de crítica. També durant aquest any varen efectuar actuacions pels prínceps D. Juan Carlos i D. Alfonso de Borbon i Borbon, per autoritats nord-americanes, per artistes i directors del Ballet de París i Barcelona... També informa als socis que el grup té editat diferents discos amb les tonades més populars de l'illa i de les seves actuacions. Aquest grup tornarà sovint a les pàgines de la

16 BUADES I JUAN, J. M.; *Intel·lectuals i producció cultural a Mallorca durant el Franquisme (1939-1975)*. Palma: Edicions Cort, 2001. (Els Ullals núm. 6).

17 *París-Baleares*, n. 2, febrer 1954

publicació, com quan participa en la XXI *Festival internacional del Folklore de Niza* i *Setmana Folklorica Italiana*. Després va realitzar una *tournee* per Perpignan, Marsella, Mònaco i San Jean-les Pins, per alegria dels socis dels Cadets residents a la zona.¹⁸

L'any 1958 hi ha canvis significatius tant en l'associació com en la seva publicació. D. Pierre Colom, primer president de l'associació abandona per causes desconegudes la presidència, fent-se càrrec D. Francisco Vich, resident a Reims i originari del poble de s'Arracó. Serà des d'aquest moment en el qual la publicació abandonarà en gran part la seva labor de divulgació cultural, minvant les col·laboracions de caràcter més científic en la mateixa i deixant pas per una banda a l'augment de les seccions de *Cròniques* i per una altra banda a articles de caràcter propagandista. El final dels anys cinquanta són el preludi del boom turístic a les Illes i els socis de les *Cadets de Majorque* eren conscients que des de França podien convertir-se en uns bons promotors de les excel·lències de les seves Illes, facilitant el treball de les autoritats pertinents. Els articles de caràcter divulgatiu no desapareixeran totalment, però seran més proclius a l'inclusió d'articles descriptius de llocs d'interès paisatgístic i turístic de les Illes. Sóller va participar molt activament en aquest canvi, incloent articles que promoguessin tant les bel·leses naturals de la seva localitat com els canvis i les instal·lacions de caràcter turístic que estaven apareixent. Així articles titulats com *Tourisme ferroviarire a Mallorca*¹⁹, *Majorque, sirène de la Méditerranée*²⁰, *Sóller, el valle de los naranjos*²¹ es convertiran en el preludi d'aquest tipus d'articles propagandistes de la localitat, substituint a les seccions referides a la història i les tradicions de la localitat.

En aquesta nova etapa de la publicació presidida per l'arraconer D. Francisco Vich (1958-1965), la mort del secretari general D. Jean Coll a l'any 1962 marca la fi de la influència dels sollerics dins la junta directiva. Però la publicació París-Baleares continua sent per la dècada dels seixanta i setanta una font important per conèixer un poc millor les relacions dels emigrants de Sóller residents a França amb la seva localitat i amb l'illa de Mallorca. I en especial per a estudiar els retorns d'emigrants que durant aquests anys es varen produir, causat per una intenció jubilar-se a l'illa com per intentar aprofitar les noves oportunitats que el turisme de masses estava duent a l'economia illenca.

18 París-Baleares, n. 30, setembre 1956

19 París-Baleares, n. 42, octubre 1957

20 París-Baleares n. 24, gener 1957

21 París-Baleares, n. 26, març 1957

Bibliografia

- BUADES I JUAN, J. M.; *Intel·lectuals i producció cultural a Mallorca durant el Franquisme (1939-1975)*. Palma: Edicions Cort, 2001. (Els Ullals núm. 6).
- COMPANY, M. (Ed.) (1995) *L'associació de premsa forana de Mallorca (1978-1995)*. 17 anys de premsa forana, San Joan.
- ROSELLÓ BOVER, Pere (1998): *La literatura a Mallorca durant el franquisme (1936-1975)*, conèixer Mallorca 5, el Tall, Palma, pp. 13-14.
- VICENS CASTANYER, A.; *Sollerics a França. Passions i Quimeres. 1870-1940*. Palma de Mallorca: El tall 1993.

Fonts impreses

París-Baleares